

LA MARTA I EL JOC DE LES COMPORTES A S'ALBUFERA DES GRAU

«**M**ira si és mart o geneta», diuen els pagesos a Eivissa quan es vol treure l'entrellat d'algun afer. Curiosa dita per a una illa on, catàleg zoològic i diccionari en mà, no n'hi ha hagut mai, de marts. El mart, o en la seua variant feminitzada, la marta (*Martes martes*) és un carnívor mustèl·lid de mida mitjana i d'hàbits forestals. La veu popular l'ha confosa a bastament amb la fagina (*Martes foina*), no és estrany sentir parlar la gent del camp de la marta a Eivissa i al País Valencià. Però, la verdadera marta és un animal propi dels estatges subalpí i montà. A més a més, les illes de Mallorca i Menorca compten amb poblacions introduïdes pels humans. Tot i que fa de mal dir en quina època hi van ser introduïdes, s'han trobat figures de bronze que representen un mart corresponents a la cultura pretalaiòtica, uns 2.000 anys abans de Crist.

La marta interpreta el seu univers amb el nas. Tot analitzant els senyals químics les martes es comuniquen entre elles, cerquen l'aliment i miren de no ser depredades. Menjar, reproduir-se i no ser menjat. Al cap i a la fi, no es tracta d'això? Tanmateix, fins fa relativament poc no s'havia estudiat gaire el paper del marcatge químic d'aquests animals. La disposició de les dejeccions en llocs elevats o en les parts més exposades dels camins o el fet que incrementin la intensitat del marcatge en les èpoques de màxima activitat semblen abonar aquesta idea (Barja, 2005).

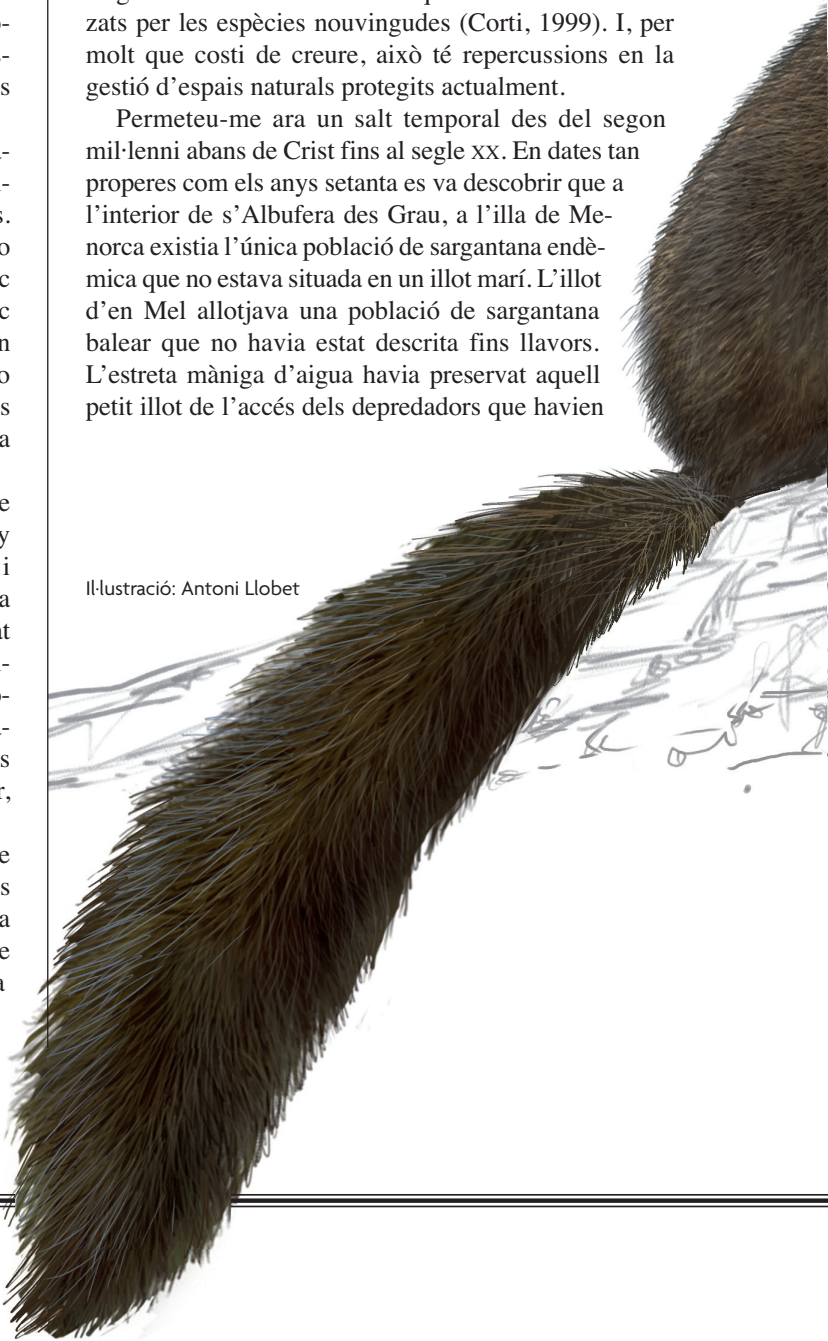
A l'hora d'alimentar-se les martes tenen un ample espectre de possibilitats (Ortega *et al.*, 2002; Posluszny *et al.*, 2007), els rosegadors, els petits ocells, la fruita i alguns insectes i petits rèptils acostumen a configurar la seua dieta. Són hàbils caçadors que dominen tant l'estrat arbori com el terrestre, fins i tot s'ha descrit alguna incursió en el medi aeri, Alcover descriu en el seu llibre sobre els mamífers de les Illes Balears com els marts mallorquins poden ascendir a les branques més altes dels arbres per tal de saltar sobre ocells en vol (Alcover, 1988).

En general cal descriure la marta com un animal de bosc ben estructurat; per contraposició, la fagina és més aviat una espècie d'espais més oberts i fins i tot força més antropòfila. Tanmateix no queda clar si l'hàbitat que ocupa la marta no està forçat per la competència amb la seua cosina i la resta de carnívors d'àmbit més mediterrani. Un cop més les illes són el laboratori on assajar teories. Especialment l'illa de Menorca, on fins i tot trobem una subespècie de marta de mides més grans i amb les extremitats i el musell més llarg que les mar-

tes continentals. Aquí, en absència de fagines i altres carnívors de talla semblant, podem trobar el mart menorquí des de les bosquines d'ullastre fins a les pastures. Només falta als illots, i sort n'hi ha. Les Illes Balears han estat des de ben antic un lloc de pas de nombrosos pobles que hi feien port o bé s'hi establien. I cadascun hi ha dut una cohort d'animalons associats. Tant, que només resten el ferreret mallorquí i les dues espècies de sargantanes de les Gimnèsies i les Pitiüses com a testimoni de la fauna vertebrada original de les Illes. Inicialment, a Menorca el poblament humà, i en conseqüència el de les espècies introduïdes, va ser força intens, la qual cosa arraconà les sargantanes als illots costaners que mai van ser colonitzats per les espècies nouvingudes (Corti, 1999). I, per molt que costi de creure, això té repercussions en la gestió d'espais naturals protegits actualment.

Permeteu-me ara un salt temporal des del segon mil·lenni abans de Crist fins al segle xx. En dates tan properes com els anys setanta es va descobrir que a l'interior de s'Albufera des Grau, a l'illa de Menorca existia l'única població de sargantana endèmica que no estava situada en un illot marí. L'illot d'en Mel allotjava una població de sargantana balear que no havia estat descrita fins llavors. L'estreta màniga d'aigua havia preservat aquell petit illot de l'accés dels depredadors que havien

Il·lustració: Antoni Llobet

**«LA MARTA INTERPRETA EL SEU UNIVERS
AMB EL NAS. TOT ANALITZANT
ELS SENYALS QUÍMICS LES MARTES ES
COMUNIQUEN ENTRE ELLES, CERQUEN
L'ALIMENT I MIREN DE NO SER
DEPREDADES»**

extingit les sargantanes de l'illa de Menorca. Ni serp de cogulla, ni serp blanca, ni moixos, ni mostels, ni marts, les sargantanes de l'illot d'en Mel vivien alienes a l'arribada de pobles talaiòtics, la romanització o l'arabització. El que no quedava tan clar és si el fossar protector duraria molt. L'augment de la població humana de l'illa i els nous usos de l'aigua havien assecat la font que subministrava l'aigua de s'Albufera. Ara s'havia convertit en una llacuna de recepció d'aigües pluvials. Comunicada amb la mar a través d'una gola que es regulava amb una comporta, els gestors de la llacuna hi podien fer entrar aigua de mar o bé admetre que la llacuna baixaria de nivell els estius eixuts. Davant la sequera caldria triar entre poca aigua dolça –amb la conseqüent eliminació de la barrera que separava l'illot d'en Mel de terra– i el manteniment dels nivells d'aigua amb aportament marí.

I, és clar, va arribar el moment de triar. Una concatenació d'estius eixuts a la dècada dels vuitanta va fer perillar la barrera protectora de l'illot d'en Mel. En un plateret de la balança hi havia els ecosistemes dulciaquícoles de la llacuna i fins i tot una zona inundable que era explotada com a pastura, en l'altre hi havia la conservació d'una sola espècie, això sí, de l'única espècie de vertebrat terrestre de la fauna original menorquina. Mala peça al taller dels gestors. És clar, es va optar per mantenir el nivell fent entrar aigua marina. Encara avui s'Albufera està recuperant-se d'aquell cop de sal. Van desaparèixer canyissars i bovalars, van morir tamarells i es va conservar una població de sargantana endèmica. Avui encara se segueix un protocol de recuperació de la llacuna, ara amb un doble joc de comportes, aïllament de parets mestres, etc. Tot encaminat a recuperar una llacuna d'aigua dolça a Menorca. La pèrdua d'una sola població d'un endemisme no hi ha protocol que l'esmeni.

No ens podem abstreure, les condicions del medi actual són una conseqüència de la història del territori. Mireu, si no, el cas de s'Albufera des Grau, on actualment es gestionen les espècies introduïdes històricament com el mart, les endèmiques com les sargantanes i les preses de decisions recents. Tot un apassionant trencaclosques en l'espai i el temps.

BIBLIOGRAFIA

- ALCOVER, J. A., 1988. *Els mamífers de les Balears*. Moll. Palma de Mallorca.
- BARJA, I., 2005. «Patrones de marcaje con heces por la marta europea (*Martes martes*) en el noroeste de España: importancia para su estudio». *Galemys*, 17 (número especial): 123-134.
- CORTI, C. *et al.*, 1999. «Man and herpetofauna on mediterranean islands». *Rev. Esp. Herp.*, 13: 89-100.
- ORTEGA, T. *et al.*, 2002. «Estudi alimentari del mart (*Martes martes* L.) a Andratx (Mallorca, Illes Balears)». *Boll. Soc. Hist. Nat. Balears*, 45: 199-216.
- POSLSZNY, M. *et al.*, 2007. «Diet of sympatric pine marten (*Martes martes*) and stone marten (*Martes foina*) identified by genotyping of DNA from faeces». *Ann. Zooll Fennici*, 44: 269-284.

CARLES SANTANA I GARCÍA
Biòleg, gestor ambiental